

'Oku malu'i fēfē hoku ongoongo ?

Ko e fakamatala 'oku ke 'oange ki he tokotaha faka'eke'eke 'oku malu'ia e he lao ko e Privacy Act 1993. Tu'unga ai, 'oku tapu ke talanoa'i 'e he tokotaha faka'eke'eke ho'o ngaahi fakamatala mo ha taha kehe, pea he 'ikai ke toe 'ilo 'e ha tokotaha kehe, na'a ke kau ki he savea. Ko ho'o ngaahi tali 'i he savea, 'oku t'ānaki fakataha ia mo e ngaahi tali 'a e kakai kehe, ke ma'u ai ha ola fakakātoa. Ko e fakatātā, 'oku tau fie 'ilo ki he tokolahi 'o e fānau 'i Nu'usila ni 'oku nau ma'u 'a e mahakihela. He 'ikai 'ave ha fakamatala ia ki he ngaahi potungāue kehe 'a e pule'anga pe ki ha kau fekumi, ke malava ke nau 'ilo'i ai koe.

'E lava foki ke hanga 'e he Potungāue Mo'ui 'o fakataha'i ho'o ngaahi fakamatala 'i he savea mo ha ngaahi fakamatala kehe ki he mo'uilelei kuo nau 'osi t'ānaki 'i he anga maheni pea ke siofi 'a e me'a 'oku hoko, hangē nai ko e tokolahi 'o kinautolu 'oku hū 'o tokoto 'i ha falemahaki. Ko e founga ko 'eni 'oku malava ai ke mau vakai'i ha ngaahi me'a fekau'aki mo e mo'uilelei 'oku tu'u faingata'a mo fihī. Te mau kole ngofua meiate koe ke fai 'a e ngāue ko 'eni, 'i he hili pe 'a e faka'eke'eke.

Ko ho'o ngaahi fakamatala 'e tauhi malu mo hao ma'u pe.

Te u ma'u 'i fē 'a e ngaahi ola 'o e savea ?

Ko e ngaahi ola 'o e Savea Mo'uilelei Nu'usila 'e fakahā atu ia 'i he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui:
www.moh.govt.nz

'Oku ke toe fiema'u ha fakamatala ?

Ki ha toe fakamatala fekau'aki mo e Savea Mo'uilelei Nu'usila, sio ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui:
www.moh.govt.nz pe telefoni ki he CBG Health Research Limited ki he fika **0800 478 783** pe te ke 'ahia 'a e www.nzhs.org.nz.

Ka 'oku 'i ai ha'o ngaahi fehu'i pe ha ngaahi me'a 'oku ke fifili ki ai fekau'aki mo ho'o ngaahi totonu ko ha tokotaha kau 'i he savea ko 'eni, 'oku lava ke ke fetu'utaki ki ha tokotaha ke ne tokoni'i mo fale'i koe 'oku tu'u mavahe ia mei he savea, ke ne fale'i ta'etotongi koe.

Telefoni: **0800 555 050**
'Imeili: advocacy@hdc.org.nz

Ko e Savea Mo'uilelei Nu'usila na'e fakapaasi ke fakahoko 'e he Kōmiti 'Efika Fakavahefonua (Multi-Region Ethics Committee).

Fakamālō atu ho'o lau 'a e lau'i pepa ni.

New Zealand Government

HP 5312 - Tongan

New Zealand Health Survey

Savea Mo'uilelei Nu'usila

Ngaahi fakamatala ma'a kinautolu 'oku kau mai ki ai

Ko e hā 'a e Savea Mo'uilelei Nu'usila ?

Ko e **Savea Mo'uilelei Nu'usila** 'oku ne tånaki ha ngaahi fakamatala fekau'aki mo e tu'unga mo'uilelei 'o e kakai nofo Nu'usila pea mo e ngaahi sēvesi ki he mo'uilelei 'oku nau ngāue'aki. Ko e ta'u kotoa, ko ha toko 14,000 'o e ngaahi 'api nofo'anga 'I Nu'usila, 'oku nau kau ki he savea.

Ko hai 'oku ne fakahoko 'a e savea ?

'Oku hanga 'e he Potungāue Mo'ui 'o konituleki ha kautaha ko e CBG Health Research Limited ke nau fai 'a e ngaahi faka'eke'eke ma'a e Savea Mo'uilelei Nu'usila. Ko e CBG Health Research Limited ko ha kautaha Nu'usila 'oku taukei 'I he ngāue savea.

Ko hai 'oku fakaafe'i ke kau ?

'Oku fili ta'efilifilimānako 'a e ngaahi tu'asila mei Nu'usila ni kotoa. Mei he 'api kotoa kuo fili, te mau fakaafe'i ha tokotaha lahi 'e taha mo ha tamasi'i / ta'ahine (kapau 'oku 'i ai) ke kau 'i he savea. Ko ha mātu'a pe tauhi fakalao 'e fakaafe'i ke ne fakafonu 'a e savea ma'a e fānau te'eki ta'u 15.

Ko ha ngaahi 'ilo ki ho'omou tu'unga mo'uilelei pea mo e anga ho'omou faka'aonga'l 'a e ngaahi sēvesi mo'uilelei 'oku mahu'inga ki hono tokoni'i ke fakalelei'i 'a hono tokangaekina e tu'unga mo'uilelei 'a e kakai kotoa 'o Nu'usila ni. Ko e ngaahi fakamatala ko 'eni, 'oku fiema'u mei he kakai 'oku mo'uilelei pea mo kinautolu 'oku 'ikai mo'uilelei 'o 'i ai ha'anau ngaahi faingata'a'ia. 'Oku fakafalala 'a e Potungāue Mo'ui ki ho'omou tokoni ke 'ilo 'a e ngaahi me'a mahu'inga pe 'isiu, ke fai ki ai 'a e tokanga.

Ko e ha 'a e ngaahi fakamatala 'oku tånaki ?

Ko e Savea Mo'uilelei Nu'usila 'oku ne tånaki ha ngaaha fakamatala fekau'aki mo e:

- Ngaahi tu'unga mo'ui mo e ngaahi mahaki 'oku 'inasi ai 'a e tokolahi
- Ngaahi sēvesi mo'uilelei 'oku ngāue'aki
- Ngaahi me'a 'oku ne uesia 'a e mo'uilelei 'i he tapa kotoa 'o Nu'usila ni.

Ko ha ngaahi fakatātā 'eni 'o e ngaahi fehu'i 'i he Savea Mo'uilelei Nu'usila:

- Na'e 'i ai ha taimi na'e 'ikai teke 'alu ai ki he toketā fakafeitu'u pe GP, koe'uhi na'e 'ikai malava ke ke totongi ?
- 'Oku mahino lelei nai 'a e fakamatala 'a e toketā pe neesi fekau'aki mo ha tu'unga mo'ui pe faito'o 'oku fai kiate koe ?
- Kuo fakahā atu 'e ha toketā 'oku puke ho'o leka 'i he mahaki hela ?

'E kole atu 'a e tokotaha faka'eke'eke ke ne fua ho lōloa mo ho pāuni mamafa. Ka 'okapau 'oku 'ikai te ke loto ki ai pea ke talaange.

'Oku faka'aonga'i 'a e ngaahi fakamatala ko 'eni ki he hā ?

'Oku ngāue'aki 'e he Potungāue Mo'ui 'a e ngaahi fakamatala mei he Savea Mo'uilelei Nu'usila ke:

- Siofi 'a e tu'unga mo'ui 'o e kakai 'o Nu'usila ni
- Fa'ufa'u ha ngaahi sēvesi mo'uilelei, ngaahi polokalama mo ha ngaahi polisi, ke tokoni'i ha tokolahi ange 'o e kakai 'o Nu'usila ni
- Siofi 'a hono faka'aonga'i 'o e ngaahi sēsesi mo'uilelei
- Ma'u fakakaukau ke makatu'unga ai ha toe fekumi ki he tu'unga mo'uilelei.

'Oku malava ke kole ha kau fekumi ki he mo'uilelei kuo 'osi fakamo'oni'i 'enau tu'unga ngāue, ke nau ngāue'aki 'a e ngaahi 'ilo mo e fakamatala mei he Savea Mo'uilelei Nu'usila, neongo 'enau ngāue mei tu'a 'o e Potungāue Mo'ui. He 'ikai 'asi 'i he ngaahi fakamatala ha me'a 'e kava ke 'ilo'i ai koe.

Ko e hā hono lōloa 'o e taimi savea ?

Ko e faka'eke'eke 'o ha taha lahi, 'oku houa nai 'e taha pea ko e faka'eke'eke 'o e fānau kei tutupu ko e miniti nai 'e 30. 'Oku malava ke fakahoko 'a e ngaahi faka'eke'eke 'i ha 'aho mo ha taimi 'oku faingamālie ai kiate koe mo ho fāmili.

